

SABOTAREA ACTIVITĂȚII SALINELOR DIN VALAHIA LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XIX-LEA

Nicolae P. LEONĂCHESCU¹

ABSTRACT: The article describes a series of crucial moments in the history of Romanian mining, focusing on the mining activities occurring in the Wallachian or Southern area of Romania in the second half of the 19th century. On the one hand, the author describes the actions of engineer Carl Foith, who wrongly conducted the building of a series of mines. On the other hand, the article describes the actions of engineer Carl Caracioni – Crăciun, who undoes the wrongs of his predecessor. The latter not only rebuilds mines, but also positively influences the lives of miners, who become more active and responsible members of society.

KEYWORDS: mining, Carl Foith, Carl Caracioni – Crăciun, Ocnele Mari Vâlcea

Interesul românilor pentru asimilarea cuceririlor primei revoluții industriale s-a manifestat de timpuriu [2] și la cote majore. Dinicu R. Golescu este în acest domeniu un autentic pionier [5, 6].

Inginerul Petrache Poenaru a fost, efectiv, un „monstru sacru”. La 22 ianuarie 1830, el anunța [4] că va pleca din Paris; cumpărase „cărți și instrumente în legătură cu exploatarea minelor”.

Într-adevăr, face o documentație excepțională în domeniul minelor și al tehnologiilor de avangardă, specifice prelucrărilor moderne ale bogățiilor subsolului. Eforia școlilor din Valahia l-a sprijinit financiar (24 mai 1830) „pentru pracsisul în mineralogie și în câteva alte industrii aici în Franța, apoi în Englitera, în Ghermania și în Ungaria”.

Conștient de importanța acestei documentări, a vizitat: Creuzot (Saône-et-Loire) și Naville (mine de fier); Chassy (mine de aramă); Vienne-Isère (mine de plumb argintifer); Grenoble (mine); Alleverd (mine de fier); Saint-Étienne (mine de ulei și școala

¹ Prof. emerit dr. ing., *Doctor Honoris Causa*, membru al Diviziei de Istoria Tehnicii a CRIFST al Academiei Române

de mine); Alais-Gard (mine de fier și cărbune); Rhodéz-Aveyron (mine de fier și huilă) etc.

La revenirea lui în țară, către sfârșitul anului 1831, a acționat [2, 4, 7] eficace în promovarea elementelor tehnico-științifice și tehnologice atât de necesare României.

Domnitorul Gheorghe Bibescu a solicitat, în anul 1845, de la împăratul Austriei ca să i se trimită – cu contract – un inginer specialist spre a conduce lucrările de construire a unei „ocne sistematice” de sare la Ocnele Mari din județul Vâlcea.

S-a declanșat un concurs de selecție la care au fost admiși patru specialiști și, la 19 septembrie 1845, clasamentul final a fost următorul:

1. Carl Caracioni (n. 1809);
2. Carl Foith (n. 1814);
3. Joseph Posch (n. 1811);
4. Bartolomeus Hoffinger (n. 1810).

N-a fost trimis în Valahia câștigătorul acestui concurs ci Carl Foith, cel mai tânăr și cu cea mai slabă pregătire pentru că terminase Școala de Mine din Schemnitz în 1842 și nu avea experiență în domeniu!

Rezultatul a fost conform intențiilor imperiale! Iată câteva repere:

- La 12 septembrie 1847 i s-a ordonat a merge în județele: Muscel, Vâlcea, Dâmbovița, Prahova și Buzău ca să identifice depozite naturale de granit; el răspunde la 18 septembrie 1847 că este bolnav de friguri și pleacă în Ungaria.

- Un ordin similar i se dă la 24 noiembrie 1847 dar C. Foith nu-l execută.

- În 1849, se descoperă cărbuni la Breznița în județul Mehedinți și este trimis a face investigații și prospecțiuni dar nu se duce. Este superficial, tergiversează și nu vrea să plece de la Ocnele Mari.

La 5 martie 1850, Petrache C. Poenaru este numit membru în Comisia Tehnică de către Barbu Știrbei, noul domnitor al Valahiei și evenimentele tehnico-științifice sunt în atenția tuturor [2, 4, 7].

În decembrie 1851, Carol Foith este presat de autorități a merge la Breznița. Barbu Știrbei intervine și el în ziua de 8 martie 1852 și decide „să i se poruncească a merge, acum, negreșit”!

Ce se întâmpla, la Ocnele Mari, când inginerul austriac lipsea?! Un meșter salinar, Simion Degan, venit de la salina din Uioara îi ținea locul, atât cât putea!

Barbu Știrbei își dă seama de limitele lui Carol Foith; reia discuția pe temă cu împăratul Austriei și la 25 aprilie 1852, îl acceptă – prin contract – pe câștigătorul concursului din anul 1845!

La 23 iulie 1852, sosește în Valahia inginerul român Carol S. Caracioni! Numele său original era Crăciun [1] și în stilul opresiv al maghiarilor devenise Caracioni.

Constatările marelui inginer român Carol S. Caracioni – Crăciun sunt zdrobitoare. El află că, în 1846, au început lucrări de amplasare a gurii salinei de la Ocnele Mari, județul Vâlcea, cu o primă greșeală. *Nu s-a făcut sondajul general pentru determinarea structurii masivului de sare și a straturilor de deasupra. Gura minei de sare a fost așezată în locul cel mai rău posibil: deasupra unei formațiuni geologice subterane care fusese VALEA UNUI RÂU! Apa subterană a inundat salina!*

În anul 1852, Ocna Sistematică din Ocnele Mari-Vâlcea era neterminată și inundată în toate cele trei guri: Sfântul Ioan, Sfântul Dumitru și Sfântul Nicolae.

„Nemaifind în stare a o mântui”, inginerul austriac contractat în anul 1845 – Carl Foith – a părăsit lucrările; practic a fugit!

Greșești, ca începător, amplasarea unei guri de mină! A amplasa și următoarele două guri de mină tot greșit scoate în evidență actul de sabotaj: timp de 6–7 ani, românii au muncit și au plătit în zadar această discretă sabotare pe care unii istorici o laudă încă!

Marele inginer român Carol S. Caracioni-Crăciun a salvat, ulterior, salina de la Ocnele Mari. Despre el, Constantin D. Aricescu scria [8] în paginile publicației NAȚIONALUL: „D. Caracioni, ungur de nație, fu chemat... un zurnalst austriac a zis: «Inginerul Caracioni, chemat în România pentru regularea minelor sistematice, a debutat cu desființarea tuturor lucrătorilor austriaci de la minele sistematice din România și suplinirea lor cu lucrători romani; vom vedea la ce capăt o să iasă cu acești lucrători novici»... apoi declară formal Ministeriului respectiv (de Finanțe) că depune 100 galbeni ca premiu pentru oricare lucrător de la oricare Cămarășie din Transilvania, care ar avea curajul a concura cu Românii săi... La august 1858, prințul caimacam Alexandru Ghica, în călătoria sa peste Olt a vizitat și mina sistematică de la Vâlcea... 1. Statul plătea de la 4 până la 7 sfanți pe zi unui lucrător strein, pe când arestanților plătește: celor de clasa I, doi lei și jumătate pe zi; celor de clasa II, doi lei și șaizeci parale celor de clasa III... Acum, o a patra parte din munca lor li se dă în mână... și restul să depune la casieria îngrijitorie ca după împlinirea termenului osândeii să se poată bucura arestatul d-un capital cu care să poată continua meseria sa sau a întreprinde vreun negoț” (28 mai 1859).

„Guvernul a liberat 28 până azi, care lucrează la mina de la Slănic cu plată potrivit capacității lor... din flăcăi, unii s-au căsătorit cu fete

din Slănic... toate acestea sunt fapta d. Caracioni care-și împlinește sarcina, nu ca un strein plătit care are de scop ași umplea punga și a se duce a trăi aiurea domnește cu banii din țară, ci ca un adevărat român care n-are în vedere decât datoria sa, cugetul său, amorul și stima pentru români, în fine, progresul și umanitatea... Școală de duminica... chiar săteni liberi din satele vecine, care lucrează la salina de la Slănic, învață citirea, scrierea, aritmetica, desen liniar și de perspectivă ca să poată esecuta după plan și dimensiuni otărâte orice lucrare de construcțiune ce li se încredințează...

În toate zilele de la 4 până la 8 ore dimineța se adună toți lucrători în sala studiului sub direcția și privegherea d-lui inginer superior: după o recreație de o semioră în care intră și gustarea, reîncep lucrările respective care țin până la 12 ore, atunci iar se bucură de o oră și jumătate, în care intră și prânzul, apoi iar reîncepe lucrul care ține până seara, când iar intră în școala de studiu unde se ocupă mai multe ore. Sărbătorile și duminicile, după ascultarea oficiului divin, sunt consacrate numai studiului, cu recreațiuni mai lungi. De cinci luni de când s-a deschis această școală care deși poartă titlul de Dumineca funcționează în toate zilele vede cineva oameni care până eri fiind niște vite cuvântătoare și deșădătoare, știu azi a citi, a scri, a desemna obiectele ce lucrează cum și obiectele în perspectivă; începe ași cunoaște datoriile ca oaemni și români și-i îmbunătățează gradat inima și ființa. *O națiune se civilizează cu cultura; nu cu biciul, cu fearele și cu arestul*" (31 mai 1859; sublinierea N.L.).

În Țara Românească și Moldova, Carol S. Caracioni-Crăciun a lucrat din 1852 și până în 1871; s-a întors în Ardeal – spune Jozsef Szinnyeji – în anul 1873, pe un post de casier al Ocnei Dejului.

Ocna Sistematică de la Slănic-Prahova reprezintă una din marile sale realizări profesionale iar salvarea salinei de la Ocnele Mari – Vâlcea este un model de gândire interdisciplinară. În anul 1858, la începutul lunii septembrie, această salină era salvată de pericolul inundațiilor provocat de apa subterară și caimacamul Alexandru D. Ghica o vizitează.

Soția lui C. Caracioni-Crăciun moare în același an; stranie coincidență! La 23 septembrie 1858, fata inginerului – Ioana zisă Anca, în vârstă de zece ani – venise în București și va fi elevă la Pensionatul Domnesc al Elizei Blaremburg în care aveau acces numai fete cu ambii părinți români.

Ioana-Anca s-a retras [9], la 27 aprilie 1863, din școală. Absolvise clasa a V-a și avea 15 ani; se pare că s-a măritat, pentru că urma i se pierde.

Tatăl Ioanei C. Caracioni a cumpărat și modernizat, apoi, o casă pe strada Schitu Măgureanu nr. 20 cu evidenta intenție de a se stabili definitiv în București.

Se recăsătorește, în 1859, cu Ecaterina Cadar din Ploiești; un an mai târziu li se naște un băiat, Iosif, devenit slănicean autentic.

La 18 octombrie 1858, a inaugurat Arcul de Triumf de la Slănic, într-o conotație tricoloră. În mod straniu, și a doua soție a inginerului român Carol S. Caracioni-Crăciun moare, la numai 24 de ani, în ziua de 22 februarie 1866! Cumplită pedeapsă!

Într-o cerere adresată conducerii Ministerului Lucrărilor Publice la 20 noiembrie 1862, Carol S. Caracioni-Crăciun menționa: „Onorabilul Guvern Român, pe lângă alte favori, a bineviot a-mi acorda și aceea de a priimi pe una din fiicele mele în Pensionatul Statului”.

Într-adevăr, inginerul român răspundea și de viața Mariei A. Caracioni, ai cărei părinți – Anton și Rada – muriseră. Maria îi era o rudă apropiată iar alte detalii, în acest sens, nu putem încă furniza. O adoptase (nepoată?!) oare, inginerul?!

De altfel, migrația tinerilor români din Ardeal spre Țara Românească în acele timpuri a fost un fenomen frecvent și se pot da foarte multe exemple [Maximilian Droc și Nicolae Droc-Barcianu din Rășinari; locuitori din Vai-de-Ei, județul Vâlcea; Marioara Popescu din Ohaba; patru surori ale ardeleanului Ion Alăman – fugite, în anul 1907, din Săsciori, Com. Sebeș, județul Alba s-au stabilit în județul Vâlcea (Elisabeta, măritată cu Mihai Chivu din Slătioara; Iudita, căsătorită cu Ilie Popescu din Racovița – Polovragi; Maria, soția lui Priboianu din Brezoi), iar Ana, în Prahova (măritată cu unul, Cristescu din Câmpina); în iunie 1911, trei băieți din Scorei-Sibiu; Maria și Bucura Șercăianu din Dopca; sate întregi de „Ungureni” ș.a.].

La 23 martie 1869, Maria A. Caracioni s-a căsătorit cu Ilie Deliu din Slănic-Prahova, după ce a adoptat religia creștin-ortodoxă. În acest fel, neamul Caracioni a potențat istoria Slănicului.

Iată, deci, două nume de ingineri venite la judecata istoriei și în această perspectivă, timpul este necruțător: Carol Foith pentru care adjectivele rezultă din titlul acestui studiu și Carol S. Caracioni-Crăciun pe care l-au admirat contemporanii și ascultat colaboratorii iar faptele îi dau dreptul să facă parte din marea galerie a creatorilor de progres pentru cei din jurul lor.

Bibliografie

- [1] Leonăchescu, N. P., *Inginerul Carol S. Caracioni-Crăciun*, București, Editura AGIR, 2009. ISBN 978-973-720-259-8.
- [2] Leonăchescu, N. P., *Premise istorice ale tehnicii moderne românești*, Ediția I: Vol. I, 1994, pp. 238-241, 213-216, 255-259; Vol. II, 1996, pp. 22-49 etc., București, Editura Tehnică, ISBN 973-31-0668-2 și 973-31-0875-8. Ediția a II-a, Editura AGIR, 2007, pp. 372-381, 383-389, 396-399, 489, 566-572 etc. ISBN 978-973-720-153-9.
- [3] Leonăchescu, N. P., *Sabotarea activității salinelor din Valahia la mijlocul secolului al XIX-lea*. Comunicare la sesiunea CRIFST al Academiei Române, 23 octombrie 2012.
- [4] Leonăchescu, N. P., *Inginerul Petrache Poenaru*, București, Editura AGIR, 2006, pp. 12-23, 33-36, 45, 46, 66-68 etc. ISBN 973-720-048-9.
- [5] Leonăchescu, N. P., *Dinicu Goleescu și primul principiu al termodinamicii*, Comunicare la a 3-a Conferință Națională de Termotehnică, București, SRT, 28-29 mai 1993, Vol. I, p. 24-27. *Termotehnica*, Nr. 1, 1993, pp. 90-99.
- [6] Leonăchescu, N. P., *Dinicu R. Goleescu, o personalitate reprezentativă a metrologiei românești*, Comunicare la Sesiunea CRIFST al Academiei Române, 15 octombrie 2008. Prezentare a A XLI-a Sesiune anuală de comunicări științifice a Muzeului Viticulturii și Pomiculturii, Golești-Argeș, 7 noiembrie 2008. *Museum, Studii și comunicări*, Vol. VIII, Golești-Argeș, 2008, pp. 17-25. *Metrologie*, Vol. LV, Nr. 2-3, 2008, pp. 52-57. *Tricolorul*, (I), 29 august, p. 4 - (X), 9 septembrie 2008, p. 4.
- [7] Leonăchescu, N. P., *Pionierii epocii mașinilor*, București, Editura „Ion Creangă”, 1989, pp. 5-10, 34-53 și 60-86.
- [8] *Naționalul*, Nr. 48, 28 mai 1859, p. 190-191 („Inginerul Caracioni”); Nr. 49, 31 mai 1859, p. 194-195 (idem).
- [9] Leonăchescu, N. P., *Premise istorice ale tehnicii moderne românești*, Ediția a II-a, București, Editura AGIR, 2007, pp. 426 și 427 etc.